

Juryrapport Martinus J. Langeveld prijs 2008

De Martinus J. Langeveld Prijs wordt jaarlijks in september uitgereikt aan de auteur van een in het Nederlands geschreven of vertaald boek dat, in het jaar daaraan voorafgaand, naar het oordeel van de jury de problematiek van opvoeding, onderwijs en ontwikkeling van kinderen en jeugdigen op de meest inspirerende manier aan de orde heeft gesteld, in die zin dat empirische descriptie en normatieve oriëntatie zinvol en adequaat verbonden zijn. Aan de Martinus J. Langeveld Prijs is een oorkonde en een geldbedrag van 1.500 euro verbonden.

De Martinus J. Langeveld Prijs wordt uitgereikt ter nagedachtenis aan Prof.dr M.J. Langeveld, die in 1946 werd benoemd tot gewoon hoogleraar in de opvoedkunde, ontwikkelingspsychologie en didactiek. Vanaf die tijd werkte hij aan de differentiatie van het wetenschapsgebied, waarbinnen gaandeweg allerlei specialisaties ontstonden. Zelf behield hij, tot zijn emeritaat in 1972, de leeropdracht 'De pedagogiek in de volle omvang' en wist hij op een uitzonderlijke manier wetenschappelijke wereldfaam met maatschappelijke betrokkenheid te combineren.

De Martinus J. Langeveld Stichting heeft ten doel de nagedachtenis van de voormalige hoogleraar M.J. Langeveld levend te houden en nieuwe impulsen te leveren voor wetenschappelijk werk op de terreinen van zijn werkzaamheid, en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, zoals het organiseren van openbare lezingen en besloten seminars, het verzorgen van publicaties, het uitreiken van een jaarlijkse prijs en door alle overige aan het doel dienstbare middelen.

Het Bestuur van de Martinus J. Langeveld Stichting bestaat uit Prof.dr. Micha de Winter, voorzitter, Dr. Bas Levering, penningmeester en secretaris, en Prof.dr. Willem Koops.

De jury voor de Martinus J. Langeveld Prijs van 2008 bestaat uit voorzitter Prof.dr. Mieke Brekelmans, zij is hoogleraar onderwijskunde en verbonden aan de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht, Dr. Gerrit Breeuwsma, hij is ontwikkelingspsycholoog en werkzaam bij de Rijksuniversiteit Groningen en Prof.dr. Luc Stevens, emeritus hoogleraar in de orthopedagogiek van de Universiteit Utrecht.

Daar de Martinus J. Langeveld Prijs dit jaar voor de eerste keer wordt uitgereikt, heeft het bestuur besloten dat eenmalig niet alleen publicaties uit het voorafgaande jaar meedingen naar de prijs voor 2008, maar ook publicaties uit de jaren 2005 en 2006. In juni 2008 heeft de jury uit een dertigtal publicaties de volgende shortlist geselecteerd:

- Arianne Baggerman, Rudolf Dekker (2005). *Kind van de toekomst: de wondere wereld van Otto van Eck (1780-1798)*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- Willeke Los (2005). *Opvoeding tot mens en burger: pedagogiek als cultuurkritiek in Nederland in de 18^e eeuw*. Hilversum: Verloren.
- Jeroen Dekker (2006). *Het verlangen naar opvoeden: over de groei van de pedagogische ruimte in Nederland sinds de Gouden Eeuw tot omstreeks 1900*. Amsterdam: Bakker.
- Mineke van Essen (2006). *Kwekeling: tussen akte en ideaal: de opleiding tot onderwijzer(es) vanaf 1800*. Amsterdam: SUN.
- Marion Duimel, Jos de Haan (2007). *Nieuwe links in het gezin: de digitale leefwereld van tieners en de rol van hun ouders*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Peter Nikken (2007). *Mediageweld en kinderen*. Amsterdam: SWP.
- Ed Spruijt (2007). *Scheidingskinderen: overzicht van recent sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van ouderlijke scheiding voor kinderen en jongeren*. Amsterdam: SWP.

De onderwerpen van de publicaties zijn zeer divers, van de opkomst van het pedagogische denken in Nederland of de geschiedenis van het onderwijzerschap, tot empirisch onderzoek naar de gevolgen van echtscheiding of de rol van de nieuwe media in het gezin. De belangrijkste overeenkomst is misschien wel dat het steeds gaat om werk dat toegankelijk en vlot geschreven is, niet alleen van belang voor vakgenoten, maar ook voor een groter publiek. Dat maakte het voor de jury niet makkelijk om een keus te maken, zeker omdat geconstateerd werd dat de kwaliteit van de zeven genoemde publicaties zeer groot is.

De jury is het er echter unaniem over eens dat één publicatie er boven uit steekt. Arianne Baggerman en Rudolf Dekker hebben met hun *Kind van de toekomst: de wondere wereld van Otto van Eck (1780-1798)* een werk geschapen van een uitstekende kwaliteit. Met uniek oorspronkelijk materiaal: een stapel schriftjes met daarin de (dagboek) aantekeningen van Otto van Eck, bieden de auteurs een bijzondere kijk in het leven van een gezin dat zich laat inspireren door de ideeën van Jean Jacques Rousseau (1712-1778), zoals die in zijn *Emile* zijn uiteengezet. Baggerman en Dekker gebruiken de ontboezemingen van Otto als vertrekpunt voor de schets van een levendig beeld van het politieke en maatschappelijke leven aan het eind van de achttiende eeuw. Een periode die zelf weer de opmaat vormt voor de - onze - moderne samenleving.

De auteurs laten voor uiteenlopende gebieden zien hoe de denkbeelden van het Verlichte opvoeden zoals Rousseau dat voor ogen stond, op verschillende vlakken van het individuele en sociale leven doordringen. Dat levert naast het mooie hoofdstuk over 'De tuin als pedagogisch project', al even fraaie stukken op over het leesgedrag, de sociale wereld van gezin, huishouding en vriendenkring, de maakbaarheid van mens en maatschappij en nog veel meer.

Het allermooiste blijft echter de schat aan gegevens die de dagboeken van Otto opleveren. Otto's vader was overtuigd van het nut van het bijhouden van een dagboek, het schrijven zou zelfonderzoek aanmoedigen. Zelfkennis werd als een deugd gezien, het bood mogelijkheden het eigen gedrag te corrigeren. Maar ook diende het dagboek als een belangrijk instrument in de opvoeding. Otto's dagboek was geen privé-aangelegenheid, zijn ouders lazen als het ware over zijn schouder mee en maakten aantekeningen bij Otto's tekst.

Onthullend is het te lezen, dat Otto niet altijd blij was met die ouderlijke interventie, maar dat hij daar tegelijkertijd nuttig gebruik van maakte door via zijn dagboek zijn ongenoegen over zaken aan zijn ouders kenbaar te maken, of op dezelfde wijze probeerde hen van een visie te overtuigen. Vooruitlopend op de geschiedenis zijn de kiemen van de onderhandelingshuishouding al zichtbaar! De auteurs laten verder zien, dat niet alleen de zegeningen van de pedagogisering van het kind terug te voeren zijn op de late achttiende eeuw, maar dat ook veel moderne kwalen van de opvoeding hun oorsprong in die periode hebben. De behoefte om het kind te controleren en te sturen, de illusie dat we door nauwkeurig naar het kind te kijken zijn wereld kunnen doorgronden en beheersen, is zonder meer de erfenis van het Verlichtingsdenken. Hierdoor is *Het kind van de toekomst* niet alleen een boek over het verleden, maar schetst het ook de fundamenten van het heden.

De jury is van mening dat *Het kind van de toekomst: de wondere wereld van Otto van Eck (1780-1798)* een prachtig boek is - prachtig geschreven en prachtig geïllustreerd. Alle lof voor de auteurs die laten zien dat de pedagogiek en de ontwikkelingspsychologie gebaat zijn bij een doorwrocht inzicht in hun historische wortels, en dat met historisch onderzoek van een heel hoog niveau. Baggerman en Dekker hebben een werk afgeleverd dat niet alleen voor vakgenoten van belang is, maar volgens de jury is dit boek verplichte literatuur voor iedereen die zich wel eens heeft afgevraagd waar onze denkbeelden over opvoeden vandaan komen. De jury heeft bewondering voor het feit dat de wetenschappelijke teksten bijzonder aangenaam zijn om te lezen en dat de emoties in het boek de wetenschappelijke gegevens niet overheersen, maar de lezer wel degelijk meeslepen in de *wondere wereld van Otto van Eck*. Het doet de Martinus J. Langeveld Stichting dan ook veel genoegen de eerste editie van de Martinus J. Langeveld Prijs te mogen uitreiken aan Arianne Baggerman en Rudolf Dekker.

Utrecht, woensdag 3 september, 2008